

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน

สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม
และการดำเนินชีวิตในสังคม เศรษฐศาสตร์ และภูมิศาสตร์

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓

ตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด สาระภูมิศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๐)
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ผู้เรียบเรียง

นางสาววิริยะ บุญยะนิวาสน์
นางสุพน ทิมอ่ำ
นางสาวเยาวลักษณ์ อักษร
ผศ. ดร. ณัฐพร ยวงเงิน

ผู้ตรวจ

นายไชยนันท์ ปัญญาศิริ
นายวัลลภ เลิศศรี
นางฉัตรส พัทธนามย์
นายมนธรรม ทองมหา
นายปรัชญา ปิ่นมณี

บรรณาธิการ

นายสมเกียรติ ภูระหงษ์

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ
ปีที่พิมพ์ ๒๕๖๓
พิมพ์ครั้งที่ ๑
จำนวนพิมพ์ ๓๐,๐๐๐ เล่ม
ISBN : 978-616-203-949-2
รหัสสินค้า ๑๓๑๓๐๕๓

คำนำ

ด้วยทางกระทรวงศึกษาธิการ ได้ดำเนินการปรับปรุงมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เฉพาะสาระภูมิศาสตร์ เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ พัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพของคนในชาติให้มีขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ยกระดับคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ให้มีคุณภาพ และมาตรฐานระดับสากล สอดคล้องกับโลกในศตวรรษที่ ๒๑ ผู้เรียนมีศักยภาพในการแข่งขัน และการดำรงชีวิตอย่างสร้างสรรค์ในประชาคมโลก ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม หน้าทีพลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม เศรษฐศาสตร์ และภูมิศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ ตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด สาระภูมิศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๐) กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ เล่มนี้ จัดทำขึ้นโดยมีการปรับปรุงสาระภูมิศาสตร์ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพของสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวออกไปไกลตัว สามารถปรับตัวเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลง และมีส่วนร่วมในการดูแลสิ่งแวดล้อมรอบตัว ซึ่งแต่ละเรื่องจะให้ทั้งองค์ความรู้ตามสาระการเรียนรู้ ปูพื้นฐาน และช่วยพัฒนาความสามารถทางภูมิศาสตร์ ทักษะทางภูมิศาสตร์ และกระบวนการทางภูมิศาสตร์ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถรู้เรื่องภูมิศาสตร์ (Geo-Literacy) ตลอดจนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์และมีทักษะในศตวรรษที่ ๒๑

นอกจากนี้ ทางคณะผู้จัดทำยังได้มีการปรับปรุงสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ภายในเล่มให้มีข้อมูลที่ทันสมัย สอดคล้องตามกรอบของหลักสูตรทุกประการ ส่งเสริมกระบวนการคิด การสืบเสาะหาความรู้ การแก้ปัญหา ความสามารถในการสื่อสาร การตัดสินใจ การนำไปใช้ในชีวิต รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนานตนเองอยู่เสมอ และรู้จักการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม

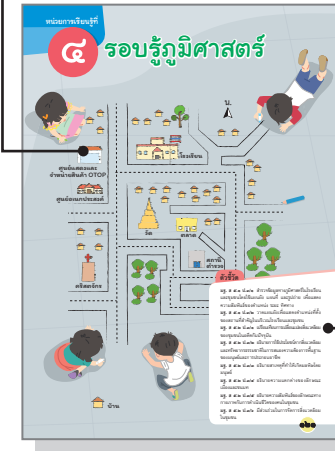
คณะผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเรียนสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ป.๓ เล่มนี้ จะเป็นสื่อการเรียนการสอนที่อำนวยความสะดวกต่อการเรียนการสอนให้สัมฤทธิ์ผลตามหลักหลักสูตรได้กำหนดเป้าหมายไว้

คณะผู้จัดทำ

คำชี้แจงในการใช้สื่อ

ภาพหน้าหน่วยการเรียนรู้
ช่วยกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน

มาตรฐานตัวชี้วัด

ระบุตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้

แนวคิดสำคัญ

แก่นความรู้ที่เป็นความเข้าใจจนจดจำได้

คำถามสำคัญ

กระตุ้นให้คิดเกี่ยวกับสาระสำคัญของเรื่องที่เรียนได้อย่างมีระบบ

รู้เรื่องภูมิศาสตร์

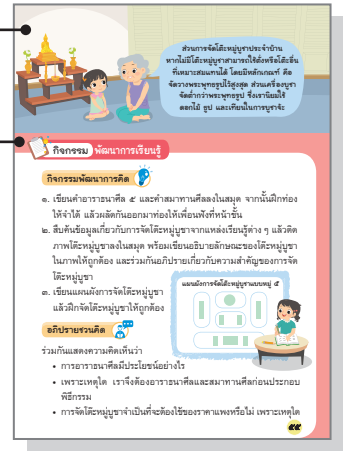
กิจกรรมเพื่อฝึกฝนทักษะกระบวนการและความสามารถทางภูมิศาสตร์ตามแนว Geo-Literacy ผ่านการทำกิจกรรมแบบ Active Learning ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ และสามารถนำไปปรับใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน

เนื้อหา

ครบตามหลักสูตรแกนกลางฯ '๕๑ และตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด สาระภูมิศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๐) นำเสนอโดยใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย เหมาะสมกับการเรียนการสอน

ภาพประกอบเนื้อหา

ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจ

กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้

ให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติเพื่อพัฒนาความรู้และทักษะการคิด แล้วนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑

ศาสนาน่ารู้

- บทที่ ๑ พระพุทธศาสนาน่ารู้
- บทที่ ๒ เครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ
- บทที่ ๓ แบบอย่างที่ดี
- บทที่ ๔ ชาวพุทธที่ดี

๑

๒

๙

๒๗

๔๕

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒

พลเมืองดีของชาติ

- บทที่ ๑ กระบวนการประชาธิปไตย
- บทที่ ๒ การดำเนินชีวิตในครอบครัวและท้องถิ่น

๖๕

๖๖

๗๗

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓

เศรษฐศาสตร์ใกล้ตัว

- บทที่ ๑ สินค้าและบริการกับการดำรงชีวิต
- บทที่ ๒ การวางแผนการใช้จ่ายเงินของตนเอง
- บทที่ ๓ การผลิตและการแข่งขันทางการค้า

๙๖

๙๗

๑๐๔

๑๑๔

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔

รอบรู้ภูมิศาสตร์

- บทที่ ๑ เครื่องมือทางภูมิศาสตร์
- บทที่ ๒ ชุมชนของเรา
- บทที่ ๓ สิ่งแวดล้อมในชุมชน

๑๒๑

๑๒๒

๑๓๙

๑๕๘

บรรณานุกรม

๑๗๒

หน่วยการเรียนรู้ที่

๑

ศาสนาน่ารู้

ตัวชี้วัด

มฐ. ส ๑.๑ ป.๓/๑
มฐ. ส ๑.๑ ป.๓/๒
มฐ. ส ๑.๑ ป.๓/๓
มฐ. ส ๑.๑ ป.๓/๔
มฐ. ส ๑.๑ ป.๓/๕
มฐ. ส ๑.๑ ป.๓/๖
มฐ. ส ๑.๑ ป.๓/๗
มฐ. ส ๑.๒ ป.๓/๑
มฐ. ส ๑.๒ ป.๓/๒
มฐ. ส ๑.๒ ป.๓/๓

พระพุทธศาสนานำรู้

จากภาพพุทธประวัติ ให้เพื่อน ๆ
ช่วยกันบอกเหตุการณ์สำคัญ
จากภาพกันนะครับ

แนวคิดสำคัญ

พระพุทธศาสนา มีความสำคัญต่อพุทธศาสนิกชนชาวไทย เพราะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต และเป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมไทย การศึกษาพุทธประวัติ จะช่วยให้พุทธศาสนิกชนเข้าใจเรื่องราวของพระพุทธเจ้าและเห็นแบบอย่างที่ดี เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต

๑ ความสำคัญของพระพุทธศาสนา

เพราะเหตุใด เราจึงต้อง
ศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับ
พระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญต่อพุทธศาสนิกชนชาวไทย ทั้งด้านการดำเนินชีวิตและด้านศิลปวัฒนธรรม

ความสัมพันธ์ของพระพุทธศาสนากับการดำเนินชีวิต

คนไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาจึงมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของพุทธศาสนิกชน เช่น

- การแสดงความเคารพด้วยการกราบหรือการไหว้ เช่น กราบพระ ไหว้ผู้ใหญ่
- การทำบุญตักบาตรในตอนเช้า
- การสวดมนต์ไหว้พระก่อนเข้านอน
- การนำคำในภาษาบาลี ภาษาสันสกฤตที่ใช้ในพระพุทธศาสนา มาใช้ในภาษาไทย เช่น คำว่าศาสนา ศีลธรรม พระภิกษุสงฆ์

การสร้างสรรคผลงานทางวัฒนธรรมไทย

พระพุทธศาสนามีอิทธิพลทำให้เกิดการสร้างสรรคผลงานทางวัฒนธรรมไทย เช่น

- ปุชนียสถาน คือ สถานที่ที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เช่น วัด โบสถ์ ศาลา และปูชนียวัตถุ คือ วัตถุที่นำเคารพบูชา เช่น เจดีย์ พระพุทธรูป
- ภาพจิตรกรรมฝาผนัง คือ ภาพเขียนที่ฝาผนังหรือเพดานโบสถ์ มักเป็นภาพพุทธประวัติ
- วรรณคดีและวรรณกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับศาสนา เช่น ไตรภูมิพระร่วง พระมหาชนก

พระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์ผลงานทางวัฒนธรรมไทยอย่างไรบ้าง ศึกษาจากตัวอย่างต่อไปนี้

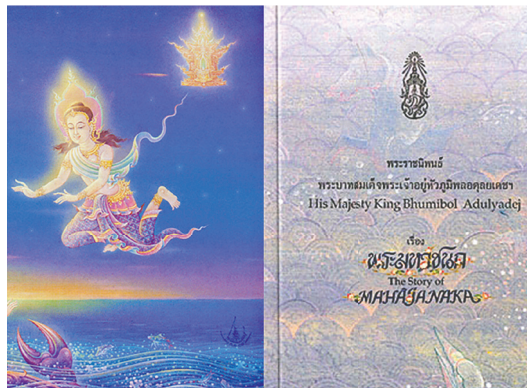
▲ พระพุทธรูป เป็นปฏิมากรรมและปูชนียวัตถุ (รูปแทนองค์พระพุทธเจ้า) ที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของพุทธศาสนิกชน

▲ พระอุโบสถ เป็นสถาปัตยกรรมและปูชนียสถาน (ศิลปะเกี่ยวกับการก่อสร้าง) สำหรับพระสงฆ์เพื่อทำสังฆกรรม (กิจที่พระสงฆ์ร่วมกันทำ)

▲ ภาพจิตรกรรมฝาผนัง เป็นจิตรกรรม (รูปภาพที่วาดหรือเขียนขึ้น) อย่างวิจิตรบรรจงที่ฝาผนังภายในโบสถ์ มักเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติ

▲ วรรณคดีที่เกี่ยวกับศาสนา เป็นเรื่องที่แต่งขึ้น เนื้อหาสาระมีการแทรกหลักธรรมของพระพุทธศาสนา เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความศรัทธาในพระพุทธศาสนา

สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เกิดขึ้นจากความเลื่อมใสศรัทธาของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อพระพุทธศาสนา จึงได้ทุ่มเทกำลังกาย กำลังใจ และกำลังทรัพย์ แล้วร่วมกันสร้างสรรค์ผลงานขึ้นอย่างวิจิตรและงดงามเป็นอย่างยิ่ง

๒ พุทธประวัติ

พุทธประวัติ คือ ประวัติของพระพุทธเจ้า การศึกษาเรียนรู้พุทธประวัติ จะทำให้เข้าใจประวัติของพระพุทธเจ้าและเกิดความศรัทธาในพระพุทธศาสนา อันนำไปสู่การปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าได้อย่างถูกต้อง

สรุป พุทธประวัติ

พระพุทธเจ้า เป็นศาสดาของพระพุทธศาสนา พระองค์ทรงมีพระนามเดิมว่า **สิทธัตถะ** ทรงเป็นพระราชโอรสของพระเจ้าสุทโธทนะ พระราชาผู้ครองกรุงกบิลพัสดุ์กับพระนางสิริมหามายา เจ้าชายสิทธัตถะประสูติเมื่อวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ก่อนพุทธศักราช ๘๐ ปี ณ ลุมพินีวัน

เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะเจริญพระชนมายุได้ ๑๖ พรรษา ทรงอภิเษกสมรสกับพระนางยโสธราหรือพระนางพิมพา และต่อมามีพระราชโอรส ๑ พระองค์ พระนามว่า **ราहुล**

วันหนึ่งเจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกนอกพระราชวัง ทอดพระเนตรเห็นเทวทูต ๔ คือ คนชรา คนเจ็บป่วย คนตาย และสมณะ จึงพิจารณาว่าคนชรา คนเจ็บป่วย และคนตายเป็นความทุกข์ พระองค์ทรงอยากค้นหาทางดับทุกข์เหล่านั้น ซึ่งการผนวชน่าจะเป็นหนทางที่ทำให้พ้นจากทุกข์ได้ จึงตัดสินใจเสด็จออกทรงผนวชเมื่อมีพระชนมายุ ๒๙ พรรษา

พระองค์ทรงบำเพ็ญเพียร ๖ ปี จึงตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า หลังจากนั้นทรงเผยแผ่หลักธรรมคำสอนที่ทรงค้นพบเป็นเวลา ๔๕ ปี และเสด็จดับขันธปรินิพพานเมื่อพระชนมายุ ๘๐ พรรษา

หลังจากเสด็จออกทรงผนวช ได้เกิดเหตุการณ์ที่น่าสนใจ ดังนี้

บำเพ็ญเพียร หลังจากเสด็จออกทรงผนวชแล้ว พระสิทธัตถะ ทรงแสวงหาทางหลุดพ้นจากความทุกข์โดยไปศึกษาจากอาจารย์สำนักต่าง ๆ รวมทั้งการบำเพ็ญทุกรกิริยาโดยการทรมานตนเอง เช่น กลั้นลมหายใจเข้าออก ใช้พระทนต์กัดกันให้แน่นและใช้พระชิวหากดเพดานพระโอษฐ์ รวมถึงการอดพระกระยาหารจนซูบผอม

เมื่อพระองค์ทรงบำเพ็ญทุกรกิริยาไประยะหนึ่ง ทรงเห็นว่ายังไม่ใช่วิถีที่จะทำให้พ้นทุกข์ จึงเลิกและกลับมาเสวยพระกระยาหารตามปกติ ปัญจวัคคีย์ที่เคยเฝ้ารับใช้พระองค์คิดว่าพระองค์ทรงเลิกแสวงหาหนทางดับทุกข์ จึงละทิ้งพระองค์และพากันไปอสิปัตตมฤคทายวัน

วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖

ผจญมารและตรัสรู้ ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ พระสิทธัตถะประทับที่โคนต้นพระศรีมหาโพธิแล้วเริ่มบำเพ็ญเพียรโดยการนั่งสมาธิและทำจิตให้สงบ ขณะนั้นเองพญามาร (กิเลสต่าง ๆ) พยายามหลอกล่อพระองค์ให้หวนกลับไปสู่ความสุขทางโลก แต่พระสิทธัตถะทรงตั้งจิตมั่นไม่หวั่นไหวต่อความคิดอันชั่วร้ายทั้งหลายที่มารบวงวนจิตใจ ในที่สุดพระองค์ได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยการค้นพบทางพ้นทุกข์ ได้แก่ **ความจริงอันประเสริฐ ๔ ประการ หรืออริยสัจ ๔**

วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘

ปฐมเทศนา เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้ว ทรงพิจารณาถึงบุคคลที่จะแสดงธรรมโปรด ซึ่งพระองค์ทรงเห็นว่าปัญจวัคคีย์ผู้เคยปรนนิบัติพระองค์เป็นผู้มีกิเลสเบาบาง จึงเสด็จไปโปรดปัญจวัคคีย์

ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘

พระพุทธเจ้าทรงแสดงปฐมเทศนา **“ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร”** ที่อสิปัตตมฤคทายวันแก่เหล่าปัญจวัคคีย์ หลังจากฟังเทศนา โกณฑัญญะหัวหน้าของปัญจวัคคีย์ได้บรรลุธรรมเบื้องต้นและทูลขออุปสมบทถือเป็นพระภิกษุองค์แรกในพระพุทธศาสนา ต่อมาปัญจวัคคีย์อีก ๔ ท่าน ได้แก่ วัปปะ ภัททิยะ มหานามะ และอัสสชิ ก็บรรลุธรรมเบื้องต้นและทูลขออุปสมบทเช่นเดียวกัน นับได้ว่า ปัญจวัคคีย์เป็นพระอรหันตสาวกรุ่นแรกของพระพุทธเจ้าที่เป็นกำลังสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสืบต่อไป

วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖

ปรินิพพาน พระพุทธเจ้าเสด็จสั่งสอนประชาชนเป็นเวลา ๔๕ ปี ทำให้พระพุทธศาสนาแผ่ขยายอย่างกว้างขวาง มีผู้นับถือมาก พระองค์เสด็จดับขันธปรินิพพานในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ณ สาลวโนทยาน เมืองกุสินารา รวมพระชนมายุได้ ๘๐ พรรษา

กิจกรรม พัฒนาการเรียนรู้

กิจกรรมพัฒนาการคิด

๑. แบ่งกลุ่มตามความเหมาะสม แล้วปฏิบัติ ดังนี้
 - ๑) สืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับผลงานต่าง ๆ ทางวัฒนธรรมไทยที่เกิดจากความศรัทธาในพระพุทธศาสนาบริเวณชุมชนที่นักเรียนอาศัยอยู่ มา ๑ อย่าง
 - ๒) บันทึกข้อมูลลงในสมุดตามหัวข้อที่กำหนด

- ชื่อผลงาน
- ประเภทของผลงาน เช่น จิตรกรรม
- ลักษณะของผลงาน
- ความสำคัญของผลงาน
- ความสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนา

- ๓) นำเสนอผลงานที่หน้าชั้น
๒. สรุปพุทธประวัติเป็นแผนผังความคิด พร้อมวาดภาพประกอบ จากนั้น นำเสนอผลงานที่หน้าชั้น

อภิปรายชวนคิด

๑. ร่วมกันอภิปรายแสดงความคิดเห็นว่า “พระพุทธศาสนามีความสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตของนักเรียนในเรื่องใดมากที่สุด”
๒. แบ่งกลุ่มตามความเหมาะสม ให้แต่ละกลุ่มร่วมกันแสดงความคิดเห็นว่า “การเรียนรู้พุทธประวัติมีประโยชน์อย่างไรบ้าง และเพราะเหตุใด เราจึงต้องเรียนเรื่องพุทธประวัติ” แล้วสรุปผลลงในสมุด จากนั้นส่งตัวแทน ออกมานำเสนอผลงานที่หน้าชั้น